

Jól dolgoztak a háziiparosok

A Szegedi Háziipari Szövetkezet tegnap, pénteken tartotta négyévenként esedékes tisztújító közgyűlését a szövetkezetek Arany János utcai klubjában. A vezetőség beszámolóját Miklós Pál elnök, az ellenőrző bizottságét Kertes Istvánné mondta el.

A háziiparosok munkája 1961 óta szépen fejlődött. Ma már összesen termelésünk 32 százalékát külföldre szállítják. Különösen a kosarak, kézmunkák, gyermekruháék és kesztyűk exportja jelentős. A belföldre készült cikkek is közkedveltek, Szegeden és Kisteleken saját üzletükben hozzák forgalomba őket. Részlegeik Szegeden, Algyón, Dorozsmán és Kiszomboron működnek. Az 544 dolgozó közül hatvanat

a szövetkezeti üzemben foglalkoztatnak, a többi bedolgozó. Tagjaik nagy része már túl van ötvenedik életévén, s ezért különösen dicséretes jól végzett munkájuk.

A beszámolókat követő vitában többek között felszólalt Csádon Gyula, az MSZMP Szeged városi bizottságának munkatársa és Gergely Sándor, a HISZÖV osztályvezetője. A vita több résztvevője sürgette a tagászok jobb tájékoztatását, a munkaverseny és a jutalmazás nyilvánosságát. A küldöttközgyűlés végül titkos szavazással újjáválasztotta a vezetőség kilenc, az ellenőrző bizottság öt és a szövetkezeti bizottság hat tagját. Négy dolgozót a HISZÖV küldöttgyűlésére delegáltak.

Magyar—NDK kereskedelmi együttműködés

Sebes Sándor, a belkereskedelmi miniszter első helyettese és dr. Helmut Richter, az NDK Kereskedelmi és Közellátásügyi Minisztériumának államtitkára pénteken Lipcsében aláírta az 1966. évi magyar—NDK együttműködési és belkereskedelmi árucsermegállapodást. Az együttműködés a kereskedelmi tapasztalatok rendszeres kicserélését, a dokumentációs anyagok kölcsönös megküldését, a vendéglátóipari szakemberek cseréjét, valamint a belkereskedelmi kutató intézetek közvetlen kapcsolatainak fejlesztését segíti elő.

Újítások

az újítási rendelettervezetben

Tasnádi Emil, az OTH elnöke válaszol

Tavaly kezdődött és az idén országos méretűvé szélesedett a vita, amelyet a szakszervezetek és az Országos Találmányi Hivatal az újítási rendelettervezetről kezdeményezett a nagyüzemekben. Az elmúlt években, ahogy a műszaki fejlesztés és a gyorsabb technikai haladás szükségének felismerése egyre jobban a közvélemény elé hozta a technikai szellemi alkotások: az újítások, találmányok és ezzel együtt a „nehéz emberek” problematikáját, úgy nőtt az ipar gyorsabb technikai fejlődését szorgalmazók népes tábora.

Kimutatható, hogy negydegy millió azoknak a száma, akik évről évre apróbb-nagyobb, új és a meglevőnél jobb műszaki megoldásokon törnek a fejüket. Az útkeresést és a lehetséges fejlődést az eddigénél jobban segít megoldások nagyüzemi vitáin az érdekeltek ezrei szóltak már az új újítási rendelettervezet. Érthető, ha százszereket érdekel: milyen tapasztalatokat gyűjtött az Országos Találmányi Hivatal, és mennyiben igyekszik a jelenleginél hatékonyabb segítséget adni az újítóknak és feltalálóknak. Ezért fordultunk kérdéseinkkel a hivatal elnökéhez, Tasnádi Emil elvtársához.

● Az új tervezet milyen célok elérését kívánja segíteni?

— Mindenekelőtt a műszaki fejlesztésre, a technika, a technológiai eljárások, a gyártmányok minőségének és korszerűségének, a munka termelékenységének elő-

segítésére szeretnénk — a jelenleginél jobban — az újítók figyelmét ráirányítani. A műszaki értelmiségnek fokozottabb lehetőséget kell rendeltileg is biztosítani, hogy az újítómozgalomban tevékenyebben részt vehessen. Anyagiilag és erkölcsileg egyaránt teljes mértékben érdemes legyen számára, hogy — munkaköri kötelezőségein túl — szellemi alkotókészségének legjavát adja.

— Fokozni szeretnénk az újítók jogvédelmét. Rendelettervezetben szükséges a vállalatok érdekeltségét szorgalmazni az újítások bevezetésében, gyorsabb hasznosításában. Ezenfelül — amennyire csak ez lehetséges — világos jogszabályok alkotásával szeretnénk megszüntetni a díjazások körül ma még meglévő bizonytalanságot.

● A jelenleg érvényben levő rendelettervezetben milyen újítás, jelentős eltérés található a tervezetben?

— Nemcsak fogalmazásban, de tartalmában és szellemében is új magának az újítás fogalmának meghatározása. A tervezet szerint: az újítás a termékben, vagy annak előállításában hozzon pozitív jellegű változást, illetve új terméket és új technológiát eredményezzen.

— Másféleképpen értelmezi a tervezet a munkaköri kötelezőség kérdését is. Azt akarjuk elérni, hogy mindenki azon a szakterületen újítsa, ahogyan ahogyan a legjobban ért, és amelyet hivatás-szerűen művel. Az legyen a

lényeg, hogy az újítás többet, nagyobb teljesítményt jelentsen, mint ami a javaslattevőtől fizetése, beosztása arányában elvárható. Jelentős újdonság: lehetővé szeretnénk tenni, hogy az érdekeltek körül folyó vitákban végül is a bíróság döntsön.

— Egyik leglényegesebb újdonsága a tervezetnek, hogy a vállalatokat — az egész vállalati kollektívát — közvetlenül anyagilag is érdekeltté teszi az újítások bevezetésében és hasznosításában.

— A díjazásoknál új vonásként jelentkeznek, hogy magasabb díjazást kaphatnak azok, akik a vállalat műszaki fejlesztési tervében kitűzött feladatokat oldanak meg.

● Mely kérdések körül alakult ki eddig a legnagyobb vita?

— Gyakran más az újítók, és megint más a vállalatok, a főhatóságok érdeke. A különböző érdekek egyeztetése nem könnyű feladat. A leghevesebb viták természetesen az ellentétes érdekek ütközési pontjain alakultak ki. Egy-egy újítás megítélésénél mi legyen a mérce? Ki döntözzön? Felfelé, vagy felfelé kerekítjük a díjakat? A vállalati vagy a népgazdasági eredmény legyen a számítási díjak alapja? Mind megannyi kérdés, amelyben még a viták nem jutottak nyugvópontba.

● Várhatják-e a „nehéz emberek”, a gyorsabb technikai haladásért dolgozók a jelenlegi tervezettől, ha rendelet lesz belőle, hogy tartalma alatt kevesebb akadályt kell leküzdeniük?

— Természetesen nem hiszem, hogy rendelettervezet minden bajt meg lehet szüntetni. A jó rendelet a mozgalom fejlődésének csak egyik része. Eredménye nagyjában függ a termelés és a gazdasági szervezet egészének alakulásától. A legfontosabb talán mégis a közhangulat segítő ereje. Semmilyen rendelet nem helyettesítheti a határozott és felelőséget is vállalni merő vezetőt, a társadalmi ellenőrzést, az alkotói akaró és az alkotásért adott helyzetben kockázatot is vállaló szocialista embert, a szocialista gondolkodást. Ezek nélkül a legtekélyesebb jogszabály is keveset ér.

Híres szakmák, öreg mesterek

A GOMBKÖTŐ

Az utolsó szegedi gombkötőmester, Otótt Kovács Ferenc már egy éve nyugdíjban van. Nem mint gombkötő, hanem mint üzemi portás vonult nyugalmába. A gombkötőszerszámok jóval régebb óta, negyedik százada óta hevernek a padlásokon, a szekrényekben és a fiókok mélyén, s azóta csak ritkán kerültek használatba.

A millennium divatja

A mesterséget apjától örökölte, akinek a tanítómestere Kálló Antal, Juhász Gyula anyai nagyapja volt. Apja már 12 éves korában félárán maradt — édesapja, a móravárosi „sindőjesináló” korán elhalt — és ezért inasnak adták, hadd tanuljon mesterséget, keressen mielőbb kenyeret. Kálló Antal, úgy látszik, nagyon megszerette az idősebb Otótt Kovácsot, mert 1905-ben — amikor kiöregedett a munkából — ráhagyta a műhelyét. A műhely ekkor a Palánkban, a régi Templom téren állott.

Apjától úgy hallotta, hogy a mesterség a múlt század végén, a millenium előtti években élte virágzását. A zsinóros, sújtásdíszítésű ruha akkoriban nemzeti viselésnek számított. A régebbi századokban a zsinóros mentét és dolmányt a főurak viselték, de a múlt század elejétől — főleg a reformkorban — a köznemesség és a városi polgári réteg is átvette. A zsinóros öltözet még a népviseletben is tért hódított: a környékbeli módos parasztság hátven-nyelőn éve zsinóros fekete ünneplő ruhát készítettek. Perse akkortájt még több gombkötőmester dolgozott a városban.

A főisóán díszmagyarja

Az első világháború előtt nagyon megcsökkent a kereslet, úgyhogy Otótt Kovács Ferenc apja 1915-ben kénytelen volt megszüntetni műhelyét. Hosszú ideig úgy látszott, hogy az ipar végleg kihalt. Az 1930-as években azonban újból föltámadt a zsinóros ruházat divatja, s ez fölkelte a gombkötőmesterség iránti keresletet. Idősebb Otótt Kovács mester ekkor már nem dolgozott, hanem fia állott munkába, aki gyerekkorában — mint mondja — „belenővődött a mesterségbe”. Mivel már nem volt a városban, sem a környéken gombkötőmester, Otótt Kovács Ferenc két szegedi paszományos előtt tett mestervizsgát. A gombkötő- és a paszományosmesterség ugyan rokon iparág, de külön szakma. Más a munkája, mások a szerszámjai és különböznek a készítményeik is: a gombkötők magyar ruhára való zsinórkat és sújtásokat, a paszományosok pedig selyemzsinórokat, diványrojtókat stb. készítettek.

Volt bőven munkája, ő készítette a városi és megyei előkelőségek „díszmagyar” ruháira, a városi és főispáni hajdú díszruhájára a gazdag zsinórzatot. De messze környékről hozzá jártak a megrendelők a dívatosvá vált „magyar ruhára” zsinórokat készíttetni. Az utóbbi 40—50 év alatt ugyanis az egész országban csak 3—4 városban — Debrecenben, Pestben, Sopronban és itt, Szegeden — dolgozott gombkötőmester.

Közben előkerülnek az asztalfiókból a különböző zsinórkészítmények mustrái. Vastag keménypapírra vannak fölvarrva. A mester féltő gondgal és szeretettel mutatja sorra mindegyiket: — Ez a porolós vitézkötés, ez a sarkantyús, ez pedig a „bornyúszerű” vitézkötés. Azután az ásvégű „springli”, az attilára való makkos springli következik. — Ki győzné fölírni azt a sok vitézkötést és zsinórféleséget, ami az egész asztalt beborítja? Otótt Kovács mester elkészítette az összes általa ismert gombkötőkészítmény mintapéldányát. Minden mustra egy-egy kis mesterremek, és az egész kollektívát együtt páratlan művészeti érték. Külön érdekesség az egyes zsinórzatok elnevezése: a név szerint a készítmény alakjának jellegzetességéből származik.

Már csak a múzeumban

— Türelem kellett a munkánkhoz, meg a szép szerete — mondja. — Én a vitézkötést szerettem legjobban csinálni. Ez volt a legnehezebb, nagy hozzáértést igényelt, de ha elkészült, gyönyörködött benne az ember.

Megmutatja a munkájához használt szerszámokat is. Öt különböző zsinórkészítő gépet használtak: külön gépen készült a gömbölyű, a négyszögletes, a lapos, a bogárhátú zsinór és a „borítás” meg a sújtás. Ezeket a szerszámokat még Alló Antal vásárolta az 1860-as évek táján egy soproni cégtől.

A zsinórkészítés művelését a gombkötők „zsinórvérésnek” mondták.

— Apám úgy mondta: „Verjél tíz méter gyöngy-zsinórt” — emlékezik vissza. — A gombkötők nem zsinórral, hanem „sodrással” borítottuk. Apám „fölhánya a fára”, a gomfa közepére, a sodrást és én folytattam.

A mesterségben a család nőtagjai is dolgoztak. Ők a könnyebb munkát, a horgolásokat végezték. Kézbe

amivel a régi csizmadiaák a kemény szárú csizmak szárákat beszégték. A gombkötők piacra, vásárra sosem jártak, csak megrendelésre dolgoztak. Legjobb megrendelők a „magyarszabók” voltak, akiknek a mestersége már szintén kiveszett.

Az utolsó szegedi gombkötőmester szerszámjai — köztük a Kálló-műhelyből való százéves eszközök — és készítményei most múzeumban kerültek. A mesterség kihalt, de a művek megőrzik emlékeztetőt az utókor számára.

Juhász Antal

Hozzászólás a Dél-Magyarország cikkéhez

Hol született Vedres István?

Csongor Győző muzeológus a Dél-Magyarország az évi július 20-i számában Szeged nagy szülöttének, Vedres István születési helyéről írt. Cikkében a Szegedi Móra Ferenc Múzeum őrizetében levő és Balla Antal által 1776—1777-ben készített térképen kiolvasható bejegyzésből arra következtet, hogy a 293. számmal jelzett ház és a hozzátartozó telek a Vedres családé volt és ott született Vedres István is. Csongor a térkép alapján ezt a helyet a Kis Tisza utca egyik részének, az úgynevezett korabeli Sándor Révének folytatásában, száraz időben a Tápéra vezető út mentén, a „Tabányi utca” közelében, a folyóval párhuzamosan elterülő ház-sor közepére helyezi. Igyekszik pontosabban is meghatározni a helyet és arra a megállapításra jut, hogy Vedres szülőháza feltehetően a Felső Tisza-partnak a Tabán utca sarkától a Molnár és Gyártelep utcák találkozására közötti szakaszára esik. Részben levéltrunk adatai birtokában, részben irodalom alapján Csongor feltételezését más, főleg Vedres István lakóházára vonatkozólag adatokkal igyekszik kiegészíteni.

A Dugonics Társaság 1930-ban Vedres István halálának százéves évfordulóját készült megünnepleni. Elhatározták, hogy egyik felolvasó ülésükön megemlékeznek Vedresről és megkeressék a városi tanácsot, hogy azt a házat, amelyben Vedres István élt és dolgozott, emléktáblával jelöljék meg. Közölték a ház helyét, „a ház a Felsővárosban, a Nagy-körút és a Timár utca sarkán volt, de hogy a két sarok közül melyik ház, azt eddig nem sikerült megállapítani”. (39939/1930 sz. tanács-írat.)

Vedres életrajzírói, elsősorban Farkas László, aki Vedres életéről több művet is írt és a részletesebb Sze-

geden 1937-ben jelent meg; Vedres István mérnök élete és működése címmel. Műve 114. oldalán a Feketesas utcai házáról tesz említést, ahol télen lakott Vedres, de mielőtt tavasszal megindult az élet, gazdaságát Vedresházról irányította. Ez már az 1820-as évek végén van. Egy másik Vedres-háznak is nyomára akadunk. Farkas az előbb említett művében közli Vedres 1798. december 14-én kelt beadványát Szeged város tanácsához, amelyben panaszt tesz Haker Antal ellen, aki szomszédságában vágóhídat akar létesíteni. Ebben arra is hivatkozik, hogy azért kéri a tanácsot Haker kérésének elutasítására, mert a vágóhídnak marhákat fognak hajtani és azok hajtása a keskeny utcákon amilyenek... „tsak nem felső városnak a közepén vannak” a gyermekekre veszedelmet jelentenek. Tehát több ház is volt, ahol Vedres élt és dolgozott. Bizonyos, hogy a Balla-féle térképben berajolt 293. sz. ház, amely a Tisza-parthoz közel lehetett, Vedres apjéé volt.

A 100 éves centenárium alkalmával Banner János, a jónévi régész és egyetemi tanár, a Dugonics Társaság titkára azt írta a tanácsnak, hogy a helyet Szabó László a legmondosabb utánjárással állapította meg. Sajnos, az iratokból nem tűnik ki, hogy Szabó László, aki a régi Szeged jó ismerője volt, mire alapította állítását. A mérnöki hivatal sem tudott tovább jutni. Nem volt a kezében olyan bizonyíték, amely kétségtelenül eldöntötte volna, melyik is volt Vedres István városi földmérő háza. Valószínű, hogy Szabó László a felsővárosi öregek között még élő hagyományokra támaszkodott, amikor meghatározta Vedres István házat és azt a Timár utca végére helyezte.

Csongor Győző a születési helyet nyomozta. Mi inkább

azokat a házakat kerestük, ahol Vedres népes családját felnevelte, s városa és hazája felemelése érdekében műveit írta. 1930-ban sem díszítették a házat emléktáblával, mert a helyet pontosan nem tudták megállapítani. Erre jelenleg sem kerül sor. Ma sokkal többet tesz a város. Vedres emlékének megőrkítésére. Szeptember 22-én, születése 200 éves évfordulójára szobrárt a Pantheonban helyezi el.

Oltvai Ferenc

Szamos Rudolf

Új sorozat a tv-ben

A képzőművészet története

Szakmai körök és laikus nézők részéről egyaránt régóta megnyilvánuló óhajunk tesz eleget a Magyar Televízió képzőművészeti rovatára, amikor szeptember 15-én megindítja rendszeres művészettörténeli műsor-sorozatát, mely elsősorban alapfokú ismereteket ad.

A hagyományoknak megfelelően, nagyjából történeli sorrendben, stíluskorsszakként ismert meg az adás a művészet történelével. Az egyes előadásokban egy-egy korszak legjelentősebb építészeti, szobrászati, festészeti — esetenként iparművészeti — emlékei kerülnek bemutatásra. Jellegzetes illusztrációk mutatják majd be az egyes korszakok legfontosabb stílusjajásait.

A műsor fő részét adásonként egy-egy hozzávetőleg 20—30 perc terjedelmű képfilm képezi. Itt kerülnek bemutatásra, illetve elemzésre az egyes művészettörténeli korszakok legfontosabb emlékei, amit kiegészítenek az eligazító térképek és az előadók magya-

rázatal. Az előadókat a szakterületek legjobb hazai kutatói közül válogatták ki. A film levettése után következik a műsor második, lényegesen kisebb terjedelmű része: a szóban forgó anyagra vonatkozó bibliográfia ismertetése. Bemutatják a nézőknek azokat a legfontosabb szakmunkákat, amelyek segítségével a legalkalmasabban módon egészíthetik ki a műsorban szerzett ismereteiket. A műsor harmadik részében „vizsgakérdéseket” tesznek fel a nézőknek. A kérdésekre írásban kell beküldeni a választ a képzőművészeti rovat címére. Akik az év folyamán a legtöbb helyes megfejtést küldik be, azokat meghívják az évzáró vizsgaelőadásra, melyet vetélkedő formájában rendeznek meg. Itt a versenyzőknek a sorozat előadói-ból álló zsűri előtt kell számot adni a művészettörténet terén szerzett jártasságukról. A győztesek értékes jutalomban részesülnek. A sorozat első adásának címe: Az óskor művésze-